

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH DO
KAMIENNEJ FIGURY PRZEDSTAWIAJĄCEJ
ŚW. JANA NEPOMUCENA
W SKOŁYSZYNIE**

Opracowanie:
mgr Anna Szczepaniak

Anna Szczepaniak
mgr Anna Szczepaniak
KONSERWATOR DZIEŁ SZTUKI
31-422 Kraków, ul. Powstańców 30/56
tel. 012 / 412 40 25

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
z/s w Przemysłu - DELEGATURA w Krośnie
załącznik do pisma - postanowienia - decyzji
znak: K-IRN. 5144 16. 2022 AF
data 16.09.2022 r. podpis

Kraków, sierpień 2022 r.

1. KARTA TYTUŁOWA.

A.IDENTYFIKACJA OBIEKTU

Obiekt:	Przydrożna, pełnoplastyczna kamienna figura św. Jana Nepomucena z aniołami po bokach na wysokim postumencie.
Material:	Kamienna figura oraz część zwieńczenia i cokołu z piaskowca, cokół z cegły wypalanej, glazurowanej. Środkowa część cokołu wymieniona na filar z czerwonej, nietynkowanej cegły. Od strony frontowej cokołu umieszczono kamienną tabliczkę z informacją o dacie powstania i dacie odnowienia obiektu. Cegła jednorodna w fakturze i kolorze.
Miejsce przechowywania lub położenia:	Kamienna figura św. Jana Nepomucena znajduje się na działce nr 581/8 w Skołyszynie/k. Jasła, przy drodze głównej w niewielkim zagłębieniu terenu i otacza ją metalowe ogrodzenie.
Autor:	Nieznany
Czas powstania:	Figura wzniesiona została 21 czerwca 1767 r. Odnowiona 3 lipca 1910 r. na pamiątkę „Obchodu Grunwaldzkiego”.
Własność:	Gmina Skołyszyn
Wymiary:	<ul style="list-style-type: none"> • wysokość postumentu wraz z figurą: 400 cm, • wys. figury św. Jana Nepomucena: 180 cm, szerokość w najszerszym punkcie: 85 cm, • wysokość zachowanej figurki anioła: 66 cm, • wysokość postumentu: 207 cm, szerokość postumentu w najszerszym miejscu: 25 cm, • wysokość gzymsowanej kamiennej podstawy cokołu: 42 cm, jej szerokość: 71 cm, • wysokość cokołu głównego licowanego cegłą: 102 cm, jego szerokość: 48 cm, • wysokość gzymsowanego kamiennego zwieńczenia cokołu: 24 cm, jego szerokość: 73 cm.

2. Historia i opis figury:

Przy głównej drodze w miejscowości Skołyszyn znajduje się pełnoplastyczny monument figuralny składający się z postaci świętego Jana Nepomucena naturalnej wysokości oraz umieszczonej przy podstawie figurki asystującego aniołka. Jest ona dziełem nieznanego artysty i obiektem wpisanym do rejestru zabytków gminy. Przydrożna figura składała się pierwotnie z dwóch części: postumentu usytuowanego na gzymsowanym cokole i kompozycji rzeźbiarskiej św. Jana i dwóch aniołków (obecnie brakuje prawej figurki anioła patrząc na wprost). Usytuowana na wysokim postumencie kompozycja rzeźbiarska pochodzi z bardzo dobrego warsztatu rzeźbiarskiego.

Opis figury. Święty ubrany jest w strój kapłański; w mantolet sutannę, rókietę, na głowie ma biret; w prawej ręce trzyma krzyż. Wokół głowy świętego znajduje się metalowa aureola z ośmioma (sześcioramiennymi) gwiazdkami wokoło. Święty ukazany w typowej pozie. Kompozycja ciała w kontrapoście, postać świętego spoczywa ciężarem ciała na lewej nodze, prawa noga wysunięta do przodu i ugięta w kolanie. Postawa ciała zrównoważona jest lekkim wygięciem tułowia i ramienia w lewą stronę. Święty w obu rękach trzyma krzyż wsparty belką na jego lewym ramieniu. Święty stoi na obłoku a u jego stóp, po bokach, klęczy dwóch aniołków. Nie zachował się anioł po lewej stronie świętego. Aniołek asystujący po prawej stronie świętego ujęty jest w postawie klęczącej; z prawą ręką zgiętą na piersi lewą podniesioną w kierunku świętego; ubrany jest w przepaskę na biodrach.

Kamienna figura posiada ślady późniejszych prac naprawczych wykonanych przed około dziesięć laty (m.in: uzupełnienia kitami ubytków formy rzeźbiarskiej, odnowiona polichromia). Postument nie zachował się w pierwotnej postaci. Uszczerbku doznał trzon cokołu, który został wymieniony na murowany z czerwonej cegły nietynkowanej oraz zachowanych elementów kamiennych. Cokół wsparty jest na dwóch kwadratowych stopniach z półokrągłymi noskami. Góra cokołu oraz jego zwieńczenie wykonane jest z oryginalnych profilowanych elementów kamienia. Trzon postumentu nie zachował się w pierwotnej postaci do naszych czasów. Obecnie jego środkowa część została wymieniona na prostokątny filar z czerwonej, nietynkowanej cegły. Od strony frontowej cokołu została umieszczona tabliczka z inskrypcją upamiętniającą powstanie i renowację figury o treści: FIGURA POSTAWIONA dnia 21/6.1767 r. ODNOWIONA STARANIEM CZYTELNI-LUD w SKOŁYSZYNIE. NA PAMIĄTKĘ OBCHODU GRUNWALDZKIEGO dn.3/7. 1910.

Historia i geneza postaci. Jan Nepomucen (1350–1393) to prezbiter, spowiednik Zofii Bawarskiej, męczennik i święty Kościoła Katolickiego. Podczas sporu między Wacławem IV a arcybiskupem Pragi, Janem, będąc mediatorem, został uwięziony przez króla. Następnie zrzucono go z mostu Karola do Wełtawy, a jego ciała złożono w katedrze na Hradczanach. Według tradycji po otwarciu krypty świętego przed jego kanonizacją w 1719 r., okazało się, że jego ciało ma nienaruszony język. W ikonografii Święty przedstawiany jest w stroju kapłańskim.

Niekiedy ukazany jest z trzymanym na ustach palcem jako symbol zachowanej tajemnicy. Jego atrybutami są m.in.: klucz, książka, kłódka, krzyż w ręce, zapieczętowany list, most, z którego został

zrzucony, pieczęć, wieniec z pięciu gwiazd, wieniec z gwiazd. Wizerunki św. Jana Nepomucena pojawiły się w Polsce na przełomie XVII i XVIII w., i można je spotkać w różnych miejscach. Św. Jan Nepomucen uważany jest za patrona tajemnicy spowiedzi, ale również życia rodzinnego. Kult czeskiego kanonika rozwijali głównie jezuici. Według tradycji ludowej był świętym, który chronił pola i zasiewy przed powodzią, ale również suszą, dlatego też figurę Jana Nepomucena można spotkać w sąsiedztwie mostów, rzek, a także na placach publicznych i kościelnych oraz na skrzyżowaniach dróg.

3. Opis stanu zachowania przed konserwacją, określenie przyczyn uszkodzeń i zniszczeń:

Obecnie rzeźba znajduje się w lekkim zagłębieniu terenu przez wcześniejszą modernizację drogi. Z uwagi na zły stan techniczny kamienia oraz w celu zatrzymania procesów niszczących figura wymaga przeprowadzenia natychmiastowych specjalistycznych prac konserwatorskich ratujących zabytek, prac o charakterze technicznym i estetycznym. Struktura zabytku nie była poddawana wcześniejszym kompleksowym zabiegom konserwatorskim, jedynie podlegała doraźnym naprawom.

Struktura kamienia jest wyraźnie osłabiona, widać liczne spore ubytki formy rzeźbiarskiej kamienia oraz rozluźnienia struktury kamienia szczególnie pod warstwą łuszczącej się polichromii. Brakuje, jak wspomniano, rzeźby aniołka znajdującego się po lewej stronie świętego. Ze względu na sąsiedztwo drogi krajowej zabrudzenia figury są silnie związane ze strukturą kamienia.

Struktura kamienia oraz powierzchnia formy rzeźbiarskiej jest silnie zwietrzała. Widoczne są wykruszona i porowata powierzchnia kamienia (zwłaszcza w górnych i dolnych partiach). Dolny cokół postumentu pokryty jest dodatkowo warstwą tzw. szlichty cementowej(?). Z biegiem czasu zatarta została ostrość pięknego rysunku rzeźbiarskiego figury, anioła i detali kamiennych. Aniołek w dużo większym stopniu zatracił swoją pierwotną formę. Kamień rozwarstwia się, pudruje i osypuje (zwłaszcza pod warstwą polichromii). Struktura kamienia jest wyraźnie osłabiona, widać liczne ubytki formy rzeźbiarskiej oraz rozluźnienia spoiwości kamienia pod warstwą powłok malarskich. Rzeźba posiada późniejsze nieprawidłowe uzupełnienia ubytków formy rzeźbiarskiej (rekonstrukcja palców lewej dłoni świętego, ubytki twarzy i partii przedniej tułowia anioła, duży ubytek podstawy samej rzeźby, który sięga dolnego skraju szaty świętego; rekonstrukcje profilowanych wałków górnej partii cokołu oraz ubytków powierzchni płaskich kamienia).

W przeszłości figura była odnawiana niezgodnie ze sztuką konserwatorską. Figura św. Jana jest pokryta warstwą polichromii. Warstwa przemalowania na sutannie i komży jest dość gruba. Trudno stwierdzić czy zachowały się oryginalne ślady polichromii, z czasów powstania rzeźby czy są to jedynie późniejsze warstwy malarskie z lat 1910 oraz 2012. Figura zachowanego anioła pozbawiona jest śladów polichromii.

Podstawa i cokół obecnie znajdują się na stopniu z kamienia. Postument był narażony na zniszczenie spowodowane wilgocią z wód opadowych przez brak zadaszenia. Szlichta cementowa na zewnątrz kamienia również ma tu działanie szkodliwe i przyspiesza degradację kamienia.

Całą powierzchnię kamienia pokrywają nawarstwienia biologiczne tj. mchy, porosty, glony, zarodniki mikroflory, widoczne w postaci jaskrawozielonych, szarozielonych lub prawie czarnych plam oraz smug. Wynikiem działalności mikroorganizmów jest postępująca degradacja podłoża kamiennego.

Występują również nawarstwienia powierzchniowe o barwie czarnej, silnie scalone z podłożem, o znacznej twardości i szczelności. Pod nawarstwieniami miejscowo wstępuje dezintegracja kamienia. Powierzchnia utraciła swój pierwotny charakter, jest silnie chropowata, miejscami zaczyna się rozwarstwiać, łuszczyć. Kamień posiada różnej wielkości ubytki formy, większe ubytki w obrębie narożników, jak i stopni z piaskowca oraz drobne ubytki w postaci wykruszeń oraz wypłukań krawędzi. Spoiny i uzupełnienie kamienia są zwietrzałe, nie spełniają wymogów technologicznych. Obserwuje się w wielu miejscach wypłukania przypowierzchniowych partii kamienia, kamień jest bardzo mocno zwietrzały i porowaty, jest to proces postępujący, gdyż partie o naruszonej spoinie wykazują tendencję do przyspieszonej erozji. Użyte materiały (zaprawy cementowe, warstwy malarskie) pogłębiają zły stan zachowania cegły i kamienia. Przez brak zadaszania, jak wspomniano, obiekt narażony jest na długotrwałe zamakanie, szczególnie w wysuniętych elementach rzeźby (powierzchnia krzyża). W wielu miejscach widoczne są ciemne zacieki. Ponadto utrzymująca się woda stała się doskonałą pożywką dla mikroorganizmów na kamieniu i wątku ceglanym.

Wątek ceglany wykonany jest z czerwonych cegieł wypalanych (glazurowanych?), nietynkowanych. Oryginalny wygląd cegieł kryje się pod wtórnymi przemalowaniami farb pod kolor cegły. Wykonane naprawy dotyczą zarówno lica cegieł, jak i spoinowania. Widoczne są nieestetycznie założone spoiny, przemalowane w całości farbą w jasnym kolorze. Powierzchnia cegieł jest mocno osłabiona, posiada liczne uszkodzenia mechaniczne, drobne ubytki i wykruszenia. Ślady napraw i scaleń kolorystycznych obecnie są znacznie zniszczone i w efekcie nieestetyczne.

Element żelazny, aureola, pokryta zabrudzeniami. W miejscach gwiazdek widoczne złocenie. Miejscami powierzchnia z ogniskami korozji.

Przez niespójne materiałowo późniejsze uzupełnienia, rekonstrukcje i przemalowania pierwotny wygląd pomnika zatracił swój pierwotny charakter.

4. Proponowany program prac konserwatorskich:

Celem konserwacji obiektu jest zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku oraz zahamowanie procesów jego destrukcji. Konserwacja figury ma doprowadzić do zatrzymania procesów niszczących obiekt, konserwacji obecnego cokołu oraz do odtworzenia pierwotnego wyglądu figury. Zabiegi konserwatorskie mają na celu odzyskanie pierwotnego kolorytu kamienia i cegły poprzez usunięcie wtórnych nawarstwień i zabrudzeń. Ich efektem ma być przywrócenie przydrożnej figurze dawnego wyglądu z zachowaniem niezmiennego charakteru rzeźby. Stan techniczny kamiennej struktury figury należy wzmocnić oraz zabezpieczyć przed wpływem czynników zewnętrznych biologicznych i atmosferycznych przez impregnację strukturalną odpowiednio dobranymi preparatami

krzemoorganicznymi. Pierwotny wygląd figury zostanie przywrócony po oczyszczeniu powierzchni, zrekonstruowaniu i uzupełnieniu ubytków detalu rzeźbiarskiego oraz scaleniu kolorystycznym powierzchni kamienia oraz polichromii. Zakłada się przeprowadzenie konserwacji obecnego cokołu. Planowane prace obejmą usunięcie silnych zabrudzeń związanych ze strukturą obiektu, nawarstwień biologicznych, późniejszych nieprawidłowych uzupełnień cementowych oraz zdegradowanych elementów, nieestetycznych uzupełnień i spoin zniszczonych wpływem czasu, pogarszających stan zachowania oryginału. Poprzez te zabiegi zostanie przywrócona również pierwotna kolorystyka powierzchni. Usunięte zostaną nieprawidłowe uzupełnienia formy rzeźbiarskiej i wykonane na nowo m.in: palce lewej dłoni świętego, uzupełnienia partii twarzy i tułowia anioła, profilowane wałki postumentu; zrekonstruowany w kicie mineralnym zostanie duży ubytek podstawy rzeźby świętego Jana. Zakłada się wykonanie rekonstrukcji z piaskowca figury brakującego anioła po lewej stronie świętego. Na podstawie zachowanej i zabezpieczonej oryginalnej warstwy polichromii zostanie zrekonstruowana polichromia na figurze św. Jana.

Wszystkie prace dotyczące problematyki konserwatorskiej oraz ewentualnej problematyki prowadzonych prac będą na bieżąco konsultowane z nadzorującym prace konserwatorem zabytków. Zakres programu konserwatorskiego jak i dobór materiałów do prac konserwatorskich może ulec zmianie i ostatecznie zostanie potwierdzony w trakcie prowadzonych prac konserwatorskich, w porozumieniu z urzędem konserwatorskim.

5. Wykaz planowanych zabiegów konserwatorskich:

I. Elementy kamienne

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej przed przystąpieniem do prac konserwatorskich.
2. Dezynfekcja - usuwanie korozji biologicznej. Do usunięcia z porowatej powierzchni piaskowca i spoin mikroorganizmów takich jak: bakterie, grzyby, glony i porosty przewiduje się użyć roztworu wodnego biocydów np. Alkutex BFA Entferner lub Renogal Schomburg. Po naniesieniu preparatu na powierzchnię muru przez natrysk lub pędzlem należy odczekać około 6 godzin i spłukać strumieniem wody. W przypadku koniecznym zabieg powtórzyć.
3. Odslonięcie podstawy i cokołu postumentu. Rozpatrzenie możliwości podniesienia rzeźby przynajmniej do poziomu parkingu znajdującego się od strony tylnej rzeźby. W miarę potrzeby stabilizacja cokołu, naprawy i wzmocnienie fundamentu oraz wyrównanie powierzchni ziemi wokoło.
4. Usunięcie zabrudzeń, wszelkich szkodliwych nawarstwień biologicznych i cementowych, wtórnych nawarstwień malarskich z powierzchni figury. Wykucie pozostałości nieprawidłowych napraw kamienia, kitów, starych zwiertzałych spoin, niespełniających swych funkcji

technicznych.

5. Odczyszczenie powierzchni kamienia. Ze względu na stan zachowania kamienia przewidziano odczyszczenie kamienia metodą ciśnieniową za pomocą piaskarki. Chemiczne doczyszczenie mocno zabrudzonych powierzchni zaplanowano preparatem Alkutex Fassadenreiniger-Paste (gotową do użycia tiksotropową pastą opartą na fluoru amonowym). W kontakcie z powierzchnią czyszczoną związek ten ulega rozkładowi z wydzielaniem wolnego kwasu fluorowodorowego będącego właściwym środkiem czyszczącym. Warstwy pasty zostawia się na powierzchni kamienia na okres 3-5 minut, a następnie spłukuje ciepłą wodą; w razie konieczności możliwe jest domycie strumieniem wodnym pod dużym ciśnieniem.
6. Usunięcie z kamienia ewentualnych (niewidocznych dziś) przemalowań preparatami rozpuszczalnikowymi do usuwania warstw malarskich, np. AGE firmy Remmers lub Scalpex NW firmy Noxan. Dopuszcza się inne środki, pod warunkiem, że nie wpłyną szkodliwie na czyszczoną powierzchnię, np. przez zwiększenie zasolenia.
7. Wykonanie zabiegu odsalania metodą swobodnej migracji soli do rozszerzonego środowiska przy pomocy kompresów z wody destylowanej. Po nasyceniu piaskowca wodą demineralizowaną lub destylowaną planowane jest obkładanie pulpą celulozową do dysocjacji wody zawierającej korozyjne sole piaskowca do pulpy.
8. Wzmocnienie osłabionego, osypującego się materiału kamiennego w obszarze całości figur i postumentu. Dla wzmocnienia tych części powierzchni kamiennych przewidziano wykorzystanie czystego krzemianu etylu z dodatkiem katalizatora (estrów kwasu krzemowego) np. firmy Remmers, Funcosil Steinfestiger OH lub Keim Lotexan, zapewniającego w piaskowcu doskonałą penetrację na dużą głębokość. W zależności od stopnia zwiertzenia oraz porowatości należy dobrać ilość krzemionki wytrącanej po reakcji hydrolizy.
9. W przypadku konieczności uzupełnienia większych ubytków kamienia przez taszowanie - w przypadku ubytku podstawy rzeźby - należy przygotować ubytki pod uzupełnienia i uzupełnić odpowiednio dobranym materiałem kamiennym (piaskowiec) pod względem kolorystyki; zaplanowano wklejenie w nawiercone otwory na żywicę poliestrową AKEMI 2000 zbrojeń z drutu mosiężnego; a większe dobrane fleki kamienne będą osadzone z odpowiednim kotwieniem. Zaplanowano doszlifowanie fleków kamiennych po ich zamontowaniu i obrobienie rzeźbiarsko zgodnie z oryginałem. Powierzchnię wklejonego kamienia należy opracować fakturalnie do oryginału.
10. Uzupełnianie ubytków kitami: przewiduje się uzupełnienie wyszczerbień kamienia oraz innych ubytków przy pomocy wykonanych kitów mineralnych (zaprawa mineralna z dodatkiem pigmentów – np. wapno trassowe Tubag lub Baunit, dobrane do granulacji piaskowca kruszywo mineralne, pigmenty mineralne ziemne, odporne chemicznie i światło trwałe; jako plastyfikatora i stabilizatora zastosować możemy np. preparat Aida Kiesol) oraz gotowych zapraw np. Funcosil

Restauriermörtel (specjalna NB) lub produktu innej firmy o podobnej jakości, kolorze dobranym do naturalnej barwy uzupełnianego materiału piaskowcowego oraz odpowiednim uziarnieniu odtwarzającym w przełomie fenotyp uzupełnianego kamienia naturalnego.

11. Zapuszczenie szczelin postumentu i pęknięć emulsją żywicy epoksydowej Aquaplast lub żywicą akrylową; w przypadku piaskowca – Remmers Aida Kiesol; w przypadku szczelin powyżej 1mm żywica zagęszczana będzie drobnym kruszywem mineralnym. Zaplanowano zabezpieczenie szczelin, spoin, pęknięć, złuszczeń kitami mineralnymi na bazie wapna trasowego - kruszywo mineralne - woda zarobkowa z dodatkiem emulsji żywicy akrylowej Baunit/Bayosan jako bazowej.
12. Fugowanie spoin zaprawą mineralną ze spoiwem hydraulicznym gotową zaprawą, dobraną strukturalnie i kolorystycznie i o zbliżonych parametrach fizycznomechanicznych do oryginalnej fugi, np. HMF Historisch Mauer - Putz und Fugmörtelbeige, firmy Keim Restauo Fugelub Remmers Funcosil Fugenmörtel.
13. Hydrofobizacja powierzchni kamienia i spoinowania ograniczająca wnikanie wody opadowej, bez zmiany otwartości dyfuzyjnej impregnowanego materiału. Przewidziano tu użycie roztworu związków krzemooorganicznych w rozpuszczalniku benzynowym, np. Funcosil SL Siloxanlösung.
14. Scalenie kolorystyczne uzupełnień z istniejącą powierzchnią piaskowca, przy użyciu farb silikatowych, czystych bez domieszek akrylatów czy emulsji winylowych, opartych na potasowym szkle wodnym. Proponuje się farby firmy Keim Farben, gdyż producent ten farb na innych spoiwach nie produkuje (ew. w typie Restauo lub silikatowe farby Remmersa zamólkowe).
15. Rekonstrukcja polichromii na podstawie zachowanych śladów odpowiednio dobranymi farbami krzemianowymi.

II. Cegła

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej przed przystąpieniem do prac konserwatorskich.
2. Wstępna dezynfekcja powierzchni cegieł przez przesykanie warstw powierzchniowych na głębokość kilku centymetrów preparatem biobójczym (np. 2,0% roztworem wodnym Preventolu R-80) lub produktem fabrycznym, np. Remmers o skuteczności nie niższej niż wyżej wymienione.
3. Mechaniczne usunięcie wszystkich warstw wtórnych malarskich, niewłaściwie opracowanych kitów cementowych oraz cementowo-wapiennych na odpowiednią głębokość (w tym uzupełnień cegieł oraz zapraw spoinujących) ze względu na niszczący i uszczelniający wpływ tego typu zapraw na destrukcję materiałów oryginalnych. Prace należy wykonać z dużą starannością, aby nie uszkodzić materiałów oryginalnych.
4. W razie konieczności zaplanowano mechaniczne usunięcie silnie zdeintegrowanych cegieł, niespełniających swojej pierwotnej funkcji, zniszczonych działaniem wilgoci, soli oraz bakterii nitryfikacyjnych (usunąć należy te cegły, w których ubytki powstałe w wyniku działania soli oraz bakterii nitryfikacyjnych przekraczają 50% objętości).

5. Wstępne wzmocnienie silnie zdeintegrowanych cegieł, zapraw oraz ceglanych detali architektonicznych (w zależności od konieczności całości lub pojedynczych cegieł). Zabieg ten należy przeprowadzić poprzez nasycenie elementów ceramicznych preparatami zawierającymi częściowo skondensowany tetraetoksylan (np. Funcosil-Steinfestiger OH). Zabieg ten pozwoli na skuteczne i bezpieczne usunięcie nawarstwień powierzchniowych oraz odsalanie.
6. Oczyszczenie powierzchni wątku ceglanoego z powierzchniowych zabrudzeń oraz nawarstwień korozyjnych. Zabieg oczyszczania należy wykonać bardzo uważnie używając jak najmniej wody (najlepiej parą wodną). Do usunięcia z powierzchni nawarstwień oraz częściowo obumarłych drobnoustrojów proponuje się zastosowanie metody mechanicznej z użyciem miękkiego ścierniwa podawanego pod niskim ciśnieniem (np. metodą „le gommage”). Dopuszcza się podobne metody spełniające postawione powyżej warunki (nie zaleca się raczej metod chemicznych z zastosowaniem kwasu fluorowodorowego czy kwaśnego fluorku amonu). Można użyć środków chemicznych po wykonaniu prób (np. chemiczne usunięcie śladów działalności mikroorganizmów np. przez zastosowanie środka biobójczego Stoprim Fungal firmy Sto (Polska), Grünbelag-Entferner firmy Remmers (Niemcy), LOBA-ex Quick-Mix (Polska) lub innego o podobnym działaniu).
7. Dezynfekcja murów preparatem bakterio-, grzybo- i glonobójczym (np. BFA Impragnierung firmy Remmers, StoPrim Fungal lub Keim Algicid) lub innym o zbliżonych parametrach, dwukrotnie w cyklu 14-dniowym. Po naniesieniu preparatu przez natrysk lub pędzlem należy odczekać około 6 godzin i spłukać wodą (lub też nie spłukiwać w przypadku silnego porażenia (!)).
8. Odsolenie silnie zasolonych fragmentów wątku ceglanoego - na powierzchni murów, szczególnie w jego partiach podokapowych, widoczna jest silniejsza dezintegracja cegieł i spoin. Po dokładnych oględzinach i usunięciu powierzchniowych nawarstwień zapadnie decyzja o konieczności wykonania analizy stopnia zasolenia wątku, co pozwoli stwierdzić, jaki jest rozkład soli rozpuszczalnych w murze. Sole rozpuszczalne w wodzie są jednym z najgroźniejszych czynników niszczących mury ceglanoego. Widoczne efekty w warstwach powierzchniowych muru dowodzą konieczności przeprowadzenia zabiegu odsalania wątku muru. Zaplanowano przeprowadzenie odsalania murów metodą migracji soli do rozszerzonego środowiska przy pomocy kompresów z bentonitu lub okładów z ligniny i wody demineralizowanej, wymienianych „mokre w mokre”, oraz kompresów odsalających w postaci suchej zaprawy przypominającej tynk (Entsalzungskomprese firmy Remmers), nakładanych na mur jak tynk i usunięcie ich po około trzech tygodniach. Przed przystąpieniem do odsalania konieczne jest przeprowadzenie badań mających na celu określenie stopnia zasolenia muru. Na podstawie wyników można dokonać właściwej metody usuwania zasoleń i określić liczbę zabiegów oraz w razie konieczności zastosować tzw. blokery soli po uprzednim zbadaniu ich składu chemicznego. Przy stosowaniu

- okładów z bentonitu w celu zabezpieczenia okładów przed pękaniem należy z bentonitem zmieszać piasek w stosunku 1:6.
9. Usunięcie zwietrzałych zapraw spoinujących w murze. Zmurszałą zaprawę w spoinach należy usunąć na głębokość od ok. 1,5 do 2-3 cm (w zależności od konieczności).
  10. Wzmocnienie przez impregnację całego wątku cegieł oraz zachowanych pozostałości spoin oryginalnych preparatem krzemorganicznym o właściwościach hydrofilnych zawierający częściowo skondensowane estry kwasu krzemowego, np. Funcosil-Steinfestiger OH (Remmers) lub Steinfestiger OH (Wacker-Chemie), Sto Prim Grundex (STO), czy też Impriegniergrunt oraz Silicatfestiger firmy (Remmers), a także StoPrim Grundex rozcieńczonym w stosunku 1:2 ze środkiem Fluid AF Sto-Ispo lub Silicatfestiger Remmers. a także KSE 300 Remmers, czy też Sto Prim Grundex rozcieńczonym w stosunku 1:1 ze środkiem Sto Terpentinersatz.
  11. W miarę konieczności można wykonać wzmocnienie i stabilizację pęknięć muru (np. z zastosowaniem systemu Helifix).
  12. Zaplanowano wykonanie impregnacji i iniekcji w spękaniach (np. StoPrim Grundex).
  13. Przeprowadzenie impregnacji cegieł przed przemurowaniem (jak w pkt. 8.), a także wzmocnienie silnie uszkodzonych cegieł oraz zapraw łączących cegły.
  14. Wykonanie uzupełnień ubytków cegieł pigmentowaną zaprawą o spoiwie wapiennym z przymieszką hydrauliczną, np. z trassem. Zaprawa ta musi posiadać właściwości zbliżone do właściwości cegieł oryginalnych (w ramach wstępnych badań należy określić nasiąkliwość oraz czas kapilarnego przemieszczania się wody w oryginalnych ceglach oraz proponowanych zaprawach). Wszelkie uzupełnienia muszą być wykonane w sposób naśladowczy i scalający, analogiczny charakterem powierzchni oraz kolorystycznie do uzupełnianego elementu (uzupełnienie materiałem analogicznym, bądź masami imitującymi oryginał). W obiektach zabytkowych zaleca się stosować zaprawę do murowania klinkieru bez dodatku wapna lub gotową zaprawę wapienną z dodatkiem mielonego trasu wulkanicznego.
  15. Zaplanowano uzupełnienie ubytków w zaprawach spoinujących mur ceglany. Do uzupełnienia tych ubytków należy zastosować materiał o składzie i właściwościach analogicznych do oryginału. Proponowane są alternatywnie dwie zaprawy o spoiwie wapiennym: zaprawa wapienna z trassem lub gotowe masy np. formy Remmers. Zaplanowano zastosowanie cegieł dobranych pod względem właściwości (wytrzymałość, nasiąkliwość oraz szybkość kapilarnego wznoszenia wody). Uzupełnienie ubytków cegieł zaplanowano zaprawą barwioną w masie na podstawie próbek koloru cegieł oryginalnych (np. Funcosil Restauriermörtel firmy Remmers dobarwioną w masie lub Atlas Złoty Wiek, lub zaprawa trasowo-wapienna Tubag Trass-Kalk-Verpressmörtel firmy Sto). Zaprawy mogą być modyfikowane w zależności od potrzeb. Kity wykonane z tych zapraw należy zakładać wielowarstwowo. Głębsze ubytki należy uzupełniać najpierw gruboziarnistą zaprawą podkładową - Funcosil Grundiermörtel Remmers - lub zaprawą

szerokoporową (np. Sto Murisol GP np. w przyziemiu). Przed całkowitym związaniem kity należy opracować naśladowczo do przyległej powierzchni. Dla poprawy przyczepności kitów w płytkich ubytkach, o grubości do 0,5cm, do wody zarobowej należy dodać preparat quick-mix Polska w postaci wodnej dyspersji polimerowej Haftfest Spezial Remmers. Na elewacji występują różne odcienie cegieł i należy je uwzględnić przy przygotowywaniu kolorystyki masy do kitów.

16. Do spoinowania cegieł zaleca się wykorzystać gotowe zaprawy np. trasowo-wapienną Fugenmörtel TK, firmy Remmers (w miejscach przemurowań), Historic Kalkspatzenmörtel firmy Remmers (podstawowa mieszanka „gaszonych na sucho“, niezawierających cementu zapraw piaskowo-wapiennych zalecana do sporządzania zapraw i tynków według historycznych wzorców, z wykorzystaniem lokalnych kruszyw wybarwionych na kolor oryginału) lub Tubag Trass-Kalk-Verpressmörtel firmy Sto, Trass-Kalk-Porengrundputz firmy Sto, a także Tubag Trass Werksteinmörtel firmy Quick-Mix. Zaprawy mogą być modyfikowane w zależności od potrzeb. Kolor i kształt spoiny należy dobrać do zachowanych fragmentów spoinowania. Można też użyć masy z dobrej jakości ciasta wapiennego, białego cementu, wypełniacza kwarcowego (piasku) o granulacji zbliżonej do pierwotnej i pigmentów naturalnych odpornych na alkalia, na wzór zaprawy historycznej: np. zaprawa o spoiwie wapiennym lub zaprawa wapienna z mielonym trassem wulkanicznym (zaprawa wapienna z mielonym trassem (metakaolinitem) w stosunku wapno : hydratyzowane : tras : piasek (1:1:10 lub 1:1:8).
17. Zaplanowano przeprowadzenie całościowej impregnacji muru (np. preparatem StoPrim Grundex rozcieńczonym w stosunku 1:2 ze środkiem Fluid AF Sto-Ispo lub Silicatfestiger Remmers, KSE 300 Remmers, Sto Prim Grundex rozcieńczonym w stosunku 1:1 ze środkiem Sto Terpentinersatz).
18. W razie wystąpienia glazury na płytkach należy przeprowadzić konserwację płytek przez ich odczyszczenie, wzmocnienie i podklejenie glazury oraz zrekonstruowanie warstw nawierzchniowych glazury w technologii „na zimno”. W przypadku konieczności wymiany lub rekonstrukcji poszczególnych cegieł należy użyć cegieł wypalanych tradycyjną metodą wypału, dobranych tożsamo z oryginałem.
19. W miarę potrzeb można przeprowadzić miejscowe patynowanie, scalenie kolorystyczne zapraw w celu scalenia kolorystycznego z oryginałem.

III. Metal – aureola

1. Demontaż aureoli z rzeźby Jana Nepomucena.
2. Oczyszczanie metalu. Usunięcie farby z powierzchni aureoli poprzez działanie preparatami do usuwania starych powłok olejnych np. Rem -Lack, Scansol, V33.
3. Oczyszczanie z produktów korozji poprzez działanie na powierzchnię roztworem kwasu ortofosforowego. Alternatywnym rozwiązaniem może być oczyszczenie aureoli metodą

strumieniowo-ścierną poprzez działanie na powierzchnię metalu drobnego kruszywa np. Garnet Mesh 240 bądź drobniejszego.

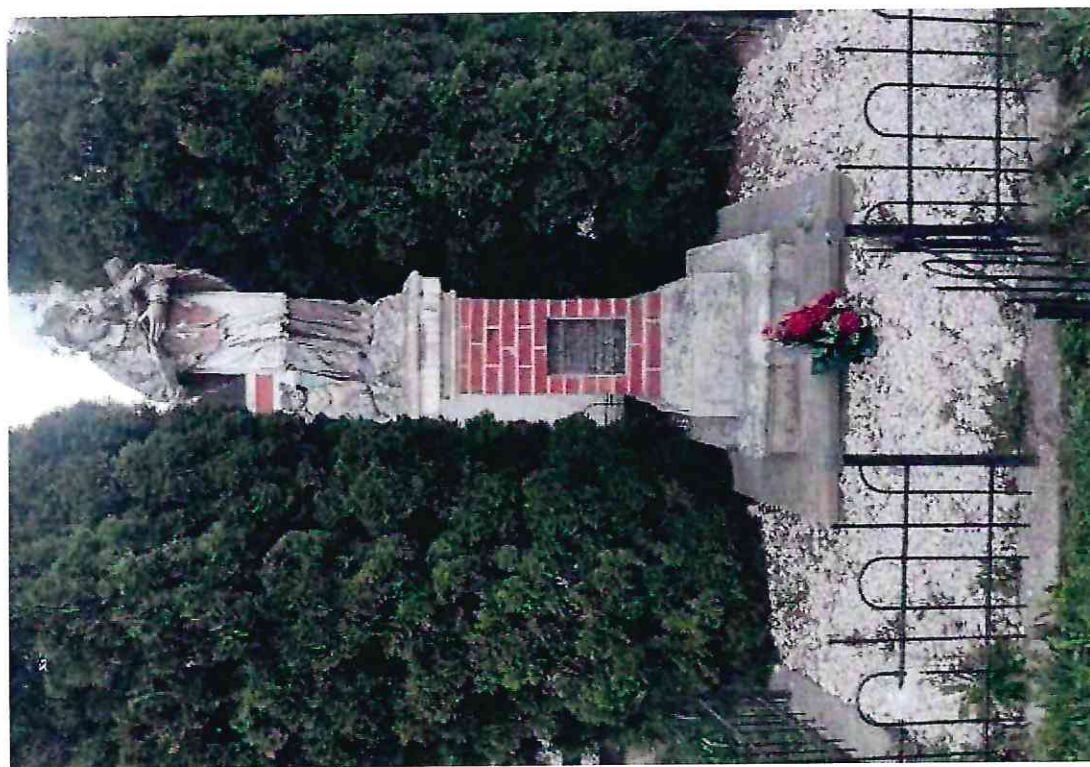
4. Stabilizacji produktów korozji poprzez pokrycie powierzchni żelaza alkoholowym roztworem taniny.
5. Zabezpieczenie powierzchni aureoli poprzez pokrycie jej preparatem cynkowym np. farbą podkładową ZINGA.
6. Założenie farby wierzchniej na metal. Zaleca się założenie farby poliuretanowej np. Temadur 20 firmy Tikkurila bądź równoważnej.
7. Złocenie aureoli złotem płatkowym na Instacol.
8. Montaż aureoli przez wklejenie na klej epoksydowy.

Anna Szczepaniak
mgr Anna Szczepaniak
KONSERWATOR DZIEŁ SZTUKI
31-422 Kraków, ul. Powstańców 30/58
tel. 012 / 412 40 25

Fot. nr 1 i 2.

Przydrożna, pełnoplastyczna kamienna figura św. Jana Nepomucena z asystującymi aniołami znajdująca się w Skotyszynie.

Widok ogólny przodu pomnika przed konserwacją. Silnie zabrudzona i chropowata powierzchnia pomnika utraciła swój pierwotny charakter i kolor. Przypowierzchniowa warstwa polichromii oraz kamienia miejscami zaczyna się rozwarstwiać i łuszczyć. Pomnik posiada silne zabrudzenia powierzchniowe i ślady późniejszych napraw.

Fot. nr 3 i 4.

Przydrożna, pełnoplastyczna kamienna figura św. Jana Nepomucena z asystującymi aniołami znajdującą się w Skołyszynie. Stan przed konserwacją.

Widok ogólny tyłu pomnika. Silnie zabrudzona i chropowata powierzchnia kamienia wążku ceglanego. Trzon postumentu nie zachował się w pierwotnej postaci do naszych czasów. Obecnie jego środkowa część została wymieniona na prostokątny filar z czerwonej, nietylnkowanej cegły.

Fot. nr 5 i 6.

Przydrożna, pełnoplastyczna kamienna figura św. Jana Nepomucena z asystującymi aniołami znajdującą się w Skołyżynie. Stan przed konserwacją.

Widok ogólny boków pomnika. Widoczny brak rzeźby aniołka znajdującego się po lewej stronie świętego. (fot. nr 5). Silnie zabrudzona i chropowata powierzchnia pomnika z łuszczącą się przypowierzchniową warstwą polichromii oraz kamienia.

Środkowa część postumentu wymieniona na prostokątny filar z czerwonej, nietynkowanej cegły.

Fot. nr 7 i 8.

Przydrożna, pełnoplastyczna kamienna figura św. Jana Nepomucena z asystującymi aniołami znajdującą się w Skofyszynie. Stan przed konserwacją.

Wygląd pomnika odbiegający od założeń pierwotnych. Zły stan techniczny kamienia i warstw malarskich. Silnie zabrudzona, przemalowana i chropowata powierzchnia pomnika z łuszczącą się przypowierzchniową warstwą polichromii oraz kamienia.

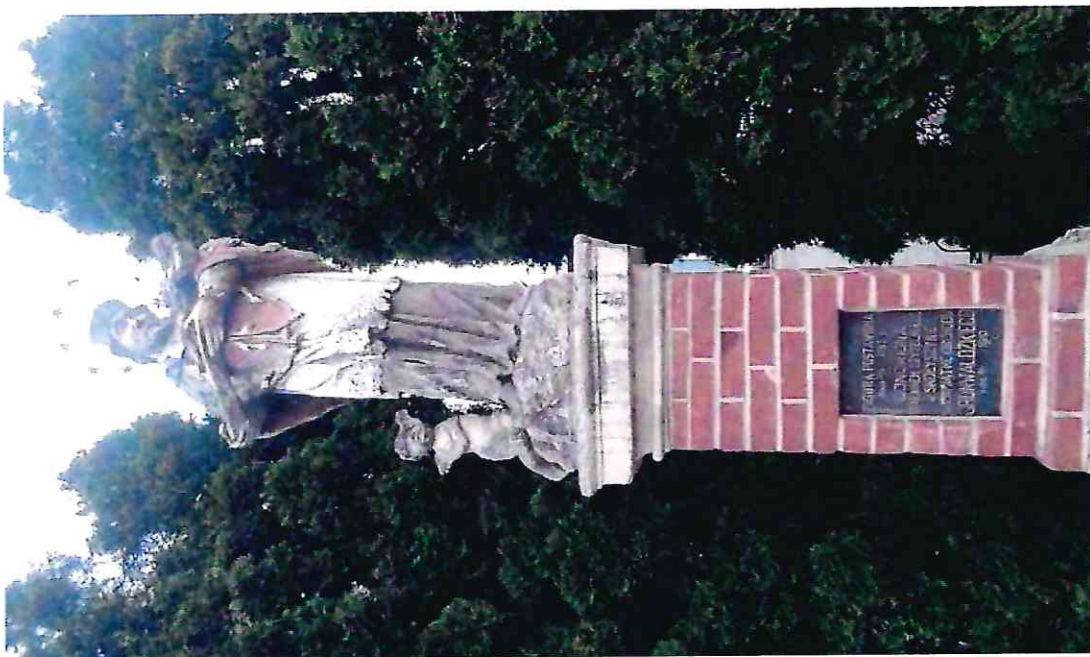

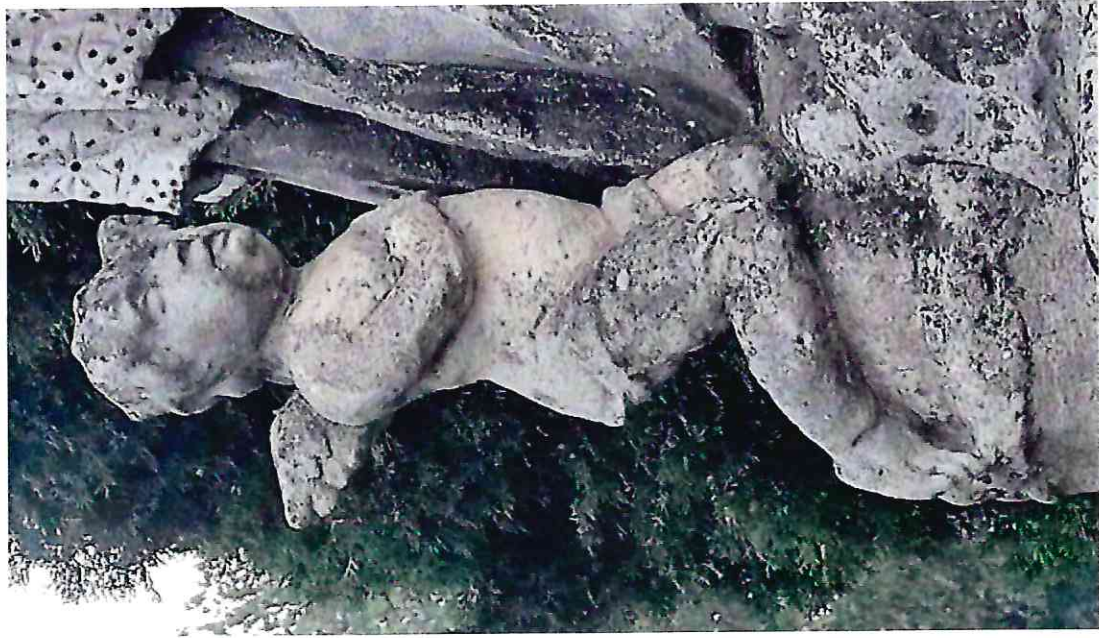

Fot. nr 9 i 10.

Przydrożna, pełnoplastyczna kamienna figura św. Jana Nepomucena z asystującymi aniołami znajdująca się w Skołyszynie. Stan przed konserwacją.

Kamień pokryty nawarstwieniami i brudem. Na powierzchni rozwijają się glony, mchy i porosty. Widoczne ciemne zacieki w partii gzymsu.

Fot. nr 11 i 12.

Przydrożna, pełnoplastyczna kamienna figura św. Jana Nepomucena z asystującymi aniołami znajdującą się w Skołyszynie. Stan przed konserwacją.

Nawarstwienia powierzchniowe o barwie czarnej, silnie scalone z podłożem, o znacznej twardości i szczelności. Pod nawarstwieniami miejscowo wstępuje dezintegracja kamienia. Widoczne nieprawidłowe uzupełnienia formy rzeźbiarskiej w jaśniejszym odcieniu.

Fot. nr 13 i 14.

Przydrożna, pełnoplastyczna kamienna figura św. Jana Nepomucena z asystującymi aniołami znajdująca się w Skołyszynie. Stan przed konserwacją.

Nawarstwienia biologiczne tj. mchy, porosty, glony, zarodniki mikroflory, widoczne w postaci szarzielonych i czarnych plam oraz smug. Nawarstwienia powierzchniowe o barwie czarnej, silnie scalone z podłożem, o znacznej twardości i szczelności. Pod nawarstwieniami miejscowa dezintegracja kamienia. Nieprawidłowe uzupełnienia formy rzeźbiarskiej w jaśniejszym odcieniu.

Fot. nr 15 i 16.

Przydrożna, pełnoplastyczna kamienna figura św. Jana Nepomucena z asystującymi aniołami znajdującą się w Skołyszynie. Stan przed konserwacją.

Nawarstwienia powierzchniowe o barwie czarnej, silnie scalone z podłożem, o znacznej twardości i szczelności. Ciemne zacieki, nieprawidłowe uzupełnienia ubytków kamienia, miejscowo wstępująca dezintegracja kamienia. Miejsce po rzeźbie aniołka znajdującego się po lewej stronie świętego.

Fot. nr 17 i 18.

Przydrożna,
pełnoplastyczna
kamienna figura
św. Jana
Nepomucena
z asystującymi
aniołami
znajdująca się
w Skołyżynie.
Stan przed
konserwacją.

Nawarstwienia
biologiczne tj.
mchy, porosty,
glony, zarodniki
mikroflory,
widoczne
w postaci
szarzielonych
i czarnych
plam.

Fot. nr 19 i 20.

Przydrożna, pełnoplastyczna kamienna figura św. Jana Nepomucena z asystującymi aniołami znajdująca się w Skołyszynie. Stan przed konserwacją.

Nieprawidłowo opracowane i niedobre kolorystycznie do oryginalnego kamienia uzupełnienia formy rzeźbiarskiej oraz nawarstwienia biologiczne pokrywające powierzchnię kamienia tj. mchy, porosty, glony, zarodniki mikroflory, widoczne w postaci szarzielonych i prawie czarnych plam oraz smug.

Fot. nr 21 i 22.

Przydrożna, pełnoplastyczna kamienna figura św. Jana Nepomucena z asystującymi aniołami znajdującą się w Skołyszynie. Stan przed konserwacją.

Zatarta ostrość rysunku rzeźbiarskiego figury, anioła i detali kamiennych. Ubytki formy rzeźbiarskiej oraz rozluźnienia spoiwości kamienia pod warstwą powłok malarskich. Aniołek w dużo większym stopniu zatracił swoją pierwotną formę.

Fot. nr 23 i 24.

Przydrożna, pełnoplastyczna kamienna figura św. Jana Nepomucena z asystującymi aniołami znajdująca się w Skołyszynie. Stan przed konserwacją.

Rozluźnienie spoiwości kamienia pod warstwą powłok malarskich i biologicznych. Kamień rozwarstwia się, pudruje i osypuje (brak zadaszzenia, działanie wód opadowych). Wyraźnie osłabiona struktura kamienia. Późniejsze nieprawidłowe uzupełnienia ubytków formy rzeźbiarskiej (m.in. rekonstrukcja palców lewej dłoni świętego).

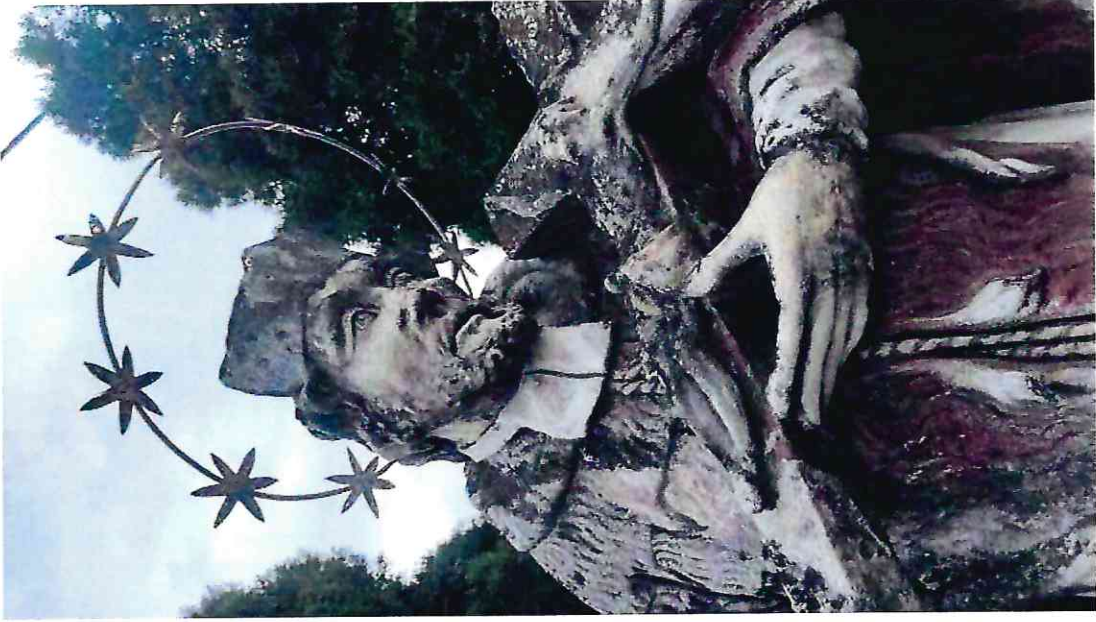

Fot. nr 25 i 26.

Przydrożna, pełnoplastyczna kamienna figura św. Jana Nepomucena z asystującymi aniołami znajdującą się w Skołyszynie. Stan przed konserwacją.

Zatarcia; wypłukania formy rzeźbiarskiej i polichromii spowodowane długotrwałym zamakaniem, szczególnie w wysuniętych elementach rzeźby (powierzchnia krzyża). Ślady złoceń na gwiazdkach, widoczna również korozja metalowej aureoli.

Fot. nr 27.

Przydrożna, pełnoplastyczna kamienna figura św. Jana Nepomucena z asystującymi aniołami znajdująca się w Skołyżynie. Stan przed konserwacją.

Nawarstwienia biologiczne i zabrudzenia powierzchniowe. Różnej wielkości uzupełnienia ubytków podstawy pomnika z zapraw cementowych pogłębiających zły stan zachowania cegły i kamienia. Zwiędzłe spoiny i uzupełnienia kamienia, które nie spełniają wymogów technologicznych. Duża porowatość kamienia (partie o naruszonej spoinie wykazują tendencję do przyspieszonej erozji).

Fot. nr 28.

Przydrożna, pełnoplastyczna kamienna figura św. Jana Nepomucena z asystującymi aniołami znajdująca się w Skotyszynie. Stan przed konserwacją.

Nawarstwienia biologiczne i zabrudzenia powierzchniowe. Różnej wielkości uzupełnienia ubytków podstawy pomnika z zapraw cementowych, pogłębiających zły stan zachowania cegły i kamienia. Zwiertzałe spoiny i uzupełnienie kamienia, które spełniają wymogów technologicznych. Duża porowatość kamienia (partie o naruszonej spoinie wykazują tendencję do przyspieszonej erozji).

